

yaşam denizinde bir
rüzgara ihtiyacım var

ergenlerde değer gelişimi

2. Baskı
Doç. Dr. Bülent Dilmaç

Doç. Dr. Bülent Dilmaç

**Yaşam Denizinde Bir Rüzgara İhtiyacım Var
(Ergenlerde Değer Gelişimi)**

ISBN 978-605-364-490-3

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2015, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

1. Baskı: Eylül 2013, Ankara

2. Baskı: Aralık 2015, Ankara

Yayın-Proje: Didem Kestek

Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Vadi Grup Ciltevi A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

E-ileti: pegem@pegem.net

Doç. Dr. Bülent Dilmaç

1973 yılında doğan Dilmaç; İlkokul, Ortaokulu ve Liseyi Konya Ereğli’de tamamlamıştır. 1996 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde lisans eğitimini tamamlamıştır. 1997 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak göreve başlamıştır. 1999 yılında Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yüksek lisansını tamamladıktan sonra 2000 yılında Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde doktora eğitimine başlamıştır. 2003 yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğretim görevlisi olarak göreve başlayan Dilmaç doktora eğitimini de Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 2007 yılında tamamlamıştır. 2012 yılında Eğitim Psikolojisi alanında doçent olan Dilmaç, hâlen Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Yazarın *İnsanca Değerler Eğitimi*, ortak yazarlı *Değerler Eğitimi* kitapları bulunmaktadır. Dilmaç evli ve bir erkek çocuk babasıdır.

Eşim Sema ve Oğlum Mehmet Uzalp'e

SUNU

Yaşam Denizinde Bir Rüzgara İhtiyacım Var

"Ergenlerde Değer Gelişimi"

Ahlaklılık dini ve toplumsal kökleri olan, ama kaynağını öncelikle akıldan alan iyi ve doğru davranış ve toplumlar bütünüdür. Gittikçe karmaşıklaşan modern dünyada sağlıklı bir toplumsal düzen oluşturabilmek için çocuk ve gençlere birey ve toplumla olan ilişkilerinde belirli değerlere uygun ve ahlaklı davranmaları konusunda eğitim vermek hem anne babanın, hem de eğitimcilerin temel sorumluluklarındandır. Örgün eğitimin ahlaklı bireyler yetiştirmek konusunda üzerine düşen görev ve sorumlulukları yeterince yerine getirdiği söylenemez. Son yıllarda artan sayıdaki ahlak ve değer eğitimi konusunda yayınlar ailelere ve eğitimcilere yol gösterici niteliktedir.

Bu kitap gençlerin ahlaki değerleri tanımlarına ve onları yaşamlarında içselleştirmelerinde yardımcı olmak, temel değerlere uygun davranmadığımızda nelerle karşılaşacağımızı yaparak yaşatarak öğretmeyi sağlamak ve toplumsal yaşamda her bireye düşen görev ve sorumlulukların neler olduğunu anlamaları ve gençlerde bu amaçlarla farkındalık oluşturmak amacı ile kaleme alınmıştır.

Oyunlar ve eğitimsel etkinlikler katılımcılarına hoş vakit geçirterek, eğlenerek öğrenmelerini sağlayan amaçlı faaliyetlerdir. Katılımcıların rol oynama yöntemi ile yaşamlarında daha önce karşılaşmadıkları yeni durumlarla yüzleştirmeleri onların bu durumlara alışmalarına yol açar. Grup içinde gerçekleştirilen etkinlikler, grubun kolaylaştırıcı etkisi ile bireyde daha kolay farkındalık geliştirebilir.

Psikolojik danışman ve Rehber Öğretmenlerin ve Sınıf Öğretmenlerinin kitaptaki etkinlikleri kullanarak gençlere ahlak ve değer eğitimi kazandıracağına inanıyorum.

Prof. Dr. Adnan Kulaksızoğlu

İÇİNDEKİLER

Sunu.....	vii
İçindekiler.....	ix

Yaşam Denizinde Bir Rüzgara İhtiyacım Var “Ergenlerde Değer Gelişimi”

Programın Amaçları	1
Gruba Üye Seçimi ve İlkeleri	1
Hedef Grup.....	2
Oturum Sayısı	2
Oturumlar Süresince Kullanılan Öğretim Yöntem ve Teknikleri	2
I. Oturum: Amaç ve Kavramlar.....	3
Süre.....	3
Amaç.....	3
Kazandırılacak Vasıflar	3
Eğitsel Oyun.....	4
Eğitsel Araç	4
Eğitsel Malzeme.....	4
Eğitsel Yöntem	4
Süreç.....	4
Değerlendirme.....	7
Ek 1: Bir Mektup Arkadaşı Arıyorum	7
II. Oturum: Sevme /Sevgi.....	8
Süre.....	8
Amaç.....	8
Kazandırılacak Vasıflar	9
Eğitsel Oyun.....	9
Eğitsel Araç	9
Eğitsel Malzeme.....	9

Eğitsel Yöntem	9
Süreç.....	10
Ek 2: Mutluluk Çantası	12
III. Oturum: Sevmeye/Sevgi	13
Süre.....	13
Amaç	13
Kazandırılacak Vasıflar	13
Eğitsel Oyun.....	13
Eğitsel Araç	13
Eğitsel Yöntem	13
Süreç.....	14
IV. Oturum: Doğru Davranma	16
Süre.....	16
Amaç	16
Kazandırılacak Vasıflar	16
Eğitsel Oyun.....	17
Eğitsel Araç	17
Eğitsel Malzeme.....	17
Eğitsel Yöntem	17
Süreç.....	17
Ek 3: Öfke Farkındalık Formu	19
Ek 4: Öfke Kontrol Oyunu	20
Vaka 1.....	20
Vaka 2.....	20
Vaka 3.....	20
Vaka 4.....	20
Ek 5: Örnek Olay	21
Ek 6: Kazandıklarımız Ve Kaybettiklerimiz.....	22

V. Oturum: Doğru Davranma	23
Süre.....	23
Amaç.....	23
Hedef Davranışlar	23
Eğitsel Oyun.....	24
Eğitsel Araç	24
Eğitsel Malzeme.....	24
Eğitsel Yöntem	24
Süreç.....	24
Ek 7: Kanaatkâr Olmak.....	26
Ek 8: Hissettiklerimiz.....	27
Ek 9: Cesaret Anlarımız.....	28
VI. Oturum: İyilik Yapma.....	29
Süre.....	29
Amaç	29
Kazandırılacak Vasıflar	29
Eğitsel Oyun.....	30
Eğitsel Araç	30
Eğitsel Yöntem	30
Süreç.....	30
Ek Form 10: “Cömertlik Hallerimiz”	32
Ek Form 11: Drama “Cömertlik Ve Fedakârlık”	33
Ek Form 12: Cömertlik ve Fedakârlıkla İlgili Atasözleri.....	34
VII. Oturum: İyilik Yapma	35
Süre.....	35
Amaç.....	35
Hedef Davranışlar	35
Eğitsel Oyun.....	36
Eğitsel Araç	36

Eğitsel Yöntem	36
Süreç.....	36
Form 13:.....	39
VIII. Oturum: Barışçı Olma.....	40
Süre.....	40
Amaç	40
Kazandırılacak Vasıflar	40
Eğitsel Oyun.....	41
Eğitsel Araç	41
Eğitsel Yöntem	41
Süreç.....	41
Eğitimsel Etkinlik: “Barışçı Dünya ve Çatışmalı Dünya”	43
IX. Oturum: Barışçı Olma.....	44
Süre.....	44
Amaç	44
Hedef Davranışlar	44
Eğitsel Oyun.....	44
Eğitsel Araç	45
Eğitsel Yöntem	45
Süreç.....	45
Etkinlik Formu: Arkadaşlarımla Yapmaktan Hoşlandığım ve Hoşlanmadığım	46
X. Oturum: Çalışma.....	47
Süre.....	47
Amaç	47
Kazandırılacak Vasıflar	47
Eğitsel Oyun.....	48
Eğitsel Araç	48

Eğitsel Yöntem	48
Süre.....	48
Etkinlik Formu: Zaman Kaybının Nedenleri.....	50
Etkinlik Formu: Zamanı Kullanmanın Önemi.....	51
Etkinlik Formu: Etkin Zaman Yönetimi.....	52
Etkinlik Formu: “İstediklerimi Elde Etmek”	53
XI. Oturum: Çalışma	54
Süre.....	54
Amaç	54
Kazandırılacak Vasıflar	54
Eğitsel Oyun.....	55
Eğitsel Araç	55
Eğitsel Malzeme.....	55
Eğitsel Yöntem	55
Süre.....	55
Form: Paylaşmak Bir Erdemdir	57
XII. Oturum: Bilgi Edinme	58
Süre.....	58
Amaç	58
Kazandırılacak Vasıflar	58
Eğitsel Oyun.....	59
Eğitsel Araç	59
Eğitsel Yöntem	59
Süre.....	59
Etkinlik Formu: “Bedeni Değerlendirme Çizelgesi”	62
Adjective Check List-Acl (Sıfat Tarama Listesi).....	63
Açıklama.....	63

XIII. Oturum: Bilgi Edinme.....	67
Süre.....	67
Amaç.....	67
Kazandırılacak Vasıflar.....	67
Eğitsel Oyun/Etkinlik.....	67
Eğitsel Araç.....	67
Eğitsel Yöntem.....	68
Süreç.....	68
XIV. Oturum: Vedalaşma.....	70
Süre.....	70
Amaç.....	70
Hedef Davranışlar.....	70
Eğitsel Oyun.....	71
Eğitsel Araç.....	71
Eğitsel Malzeme.....	71
Eğitsel Yöntem.....	71
Süreç.....	71
KAYNAKÇA.....	72

Yaşam Denizinde Bir Rüzgara İhtiyacım Var “Ergenlerde Değer Gelişimi”

Programın Amaçları

1. Öğrencilerin ahlaki değerleri tanımlarına yardımcı olmak,
2. Genel anlamda toplumun ahlaki değerler olarak nitelendirildiği değerlerin gözden geçirilmesi,
3. İnsanların yaşamlarında önemli olan değerleri kavratmak,
4. İnsanların yaşamlarını düzenleyen değerleri gözden geçirmelerini sağlamak,
5. “İnsanların yaşamlarında değerler olmasa neler olabilir?” Öğrencilerin bu durumun farkına varmalarını sağlamak. İnsanların yaşamlarında değerler olmadığı zaman neler olabileceğinin farkına varmalarını sağlamak,
6. Öğrencilerin kendisine ve çevresine karşı olan sorumluluklarının farkına varmalarını sağlamak,
7. Gelecek yaşamda kendilerine düşen görevin neler olduğunun farkına varmalarını sağlamak,
8. Öğrencilerin yaşamlarında sürekli iletişim içinde oldukları insanlarla iş birliği yapmalarını öğretmek,
9. Başkalarının görüşlerine saygıyı geliştirmek,
10. Duyguların isimlerini koyabilmek ve bunları dile getirmelerini sağlamak.

Gruba Üye Seçimi ve İlkeleri

Grup üyeleri seçilirken aşağıdaki ilkeler göz önünde bulundurulmuştur:

1. Grup üyelerinin en çok 16 (on altı) kişi olmalarına dikkat edilmiştir.
2. Gönüllülük ilkesi temel alınmıştır.
3. Grupta cinsiyet dağılımının eşit olmasına dikkat edilmiştir.
4. Birbirine yakın sınıf ve yaşların gruba alınmasına dikkat edilmiştir.

Hedef Grup

Ergenler.

Oturum Sayısı

Ergenlere yönelik olan bu program yirmi dört değer ve on dört oturumdan oluşmaktadır.

Oturumlar Süresince Kullanılan Öğretim Yöntem ve Teknikleri

- Grup Etkinlikleri
- Oyun Oynama
- Grup Tartışması

GRUBUMUZUN KURALLARI

1. Grupta konuşulan her şey grup içinde kalacaktır.
2. Konuşulanlar hiçbir şekilde dışarıya çıkarılmayacaktır.
3. Grup içerisinde tüm ilişkilerde karşılıklı saygı vardır / esastır.
4. Grupta her üye değerlidir.
5. Grup oturumlarına devam esastır.
6. Her grup üyesi grup oturumlarına zamanında gelmekle sorumludur.
7. Grup üyeleri grup süresince birbirlerine isimleriyle hitap edeceklerdir.
8. Grup süresince hiçbir üye diğer üyeler tarafından rencide edilemez ve diğer üyeler tarafından alaya alınamaz.
9. Grup oturumlarına hiçbir şekilde katılımcı ya da gözlemci olarak dışarıdan kimse katılamaz.
10. Her grup üyesi öncelikle kendisinin ve gruptaki diğer üyelerin gelişiminden sorumludur. Kendisini ve gelişimlerini olumsuz etkileyecek söz ve davranışlardan kaçınmakla yükümlüdür.
11. Grup üyeleri söz alıp konuşmalarında genelleme yapmak yerine kendi yaşamlarından örnekler vermeye çaba göstereceklerdir.
12. Grup lideri aynı zamanda grubun bir üyesidir.
13. Grup süresince ortaya çıkacak yeni durumlar karşısında alınması gereken yeni kuralları grup üyeleri birlikte belirleyeceklerdir.

I. OTURUM

AMAÇ VE KAVRAMLAR

SÜRE

40 + 40 dakika

AMAÇ

Birinci oturumda grup üyelerinin birbirleriyle ve grup eğitmeniyle tanışma, tanışma oyunu oynama ve insani değerler (ahlaki) tanımlanarak ahlaki değerleri sıralama.

KAZANDIRILACAK VASIFLAR

Bu oturumdan sonra grup üyeleri aşağıdaki kazanımları gerçekleştireceklerdir:

1. Birbirlerinin kişisel özelliklerini söyleyebilme,
2. Bu grup çalışmasının genel amaçlarını ifade edebilme,
3. Grupta uyulması gereken kuralların neler olduğunu söyleyebilme,
4. Ahlaki değeri tanımlayabilme,
5. Değerler eğitimiyle ilgili temel kavramları söyleyebilme,
6. Kendileri için en önemli olan ahlaki değerleri sıralayabilme,

7. Var olan değerleri önem sıralarına göre sıralayabilme,
8. Değerlerin yokluğunda yaşamlarının nasıl etkileneceklerini ifade edebilme,
9. Değerlere verilen önemin kişiden kişiye değiştiğini söyleyebilme.

EĞİTSEL OYUN

“Bir Mektup Arkadaşı Arıyorum” isimli tanışma oyunu, “Değerlerin Sıralanması” oyunu.¹

EĞİTSEL ARAÇ

Yazı tahtası, kalem

EĞİTSEL MALZEME

Her grup üyesi için üzerlerine değerlerin yazılabileceği 16 küçük kâğıt

EĞİTSEL YÖNTEM

Yaparak öğrenme, grup tartışması, düz anlatım

SÜREÇ

1. Gruba katılan üyeler karşılanır ve gruba katılan grup üyeleri birbirine yakın bir şekilde (U oturma düzeni) oturma düzenine yerleştirilir.
2. Grup rehberi kendini gruba tanıtır ve grup üyelerinin sırayla kendilerini diğer grup üyelerine tanıtmaları istenir. Daha sonra da tanışma oyununa geçilir.
 - Tanışma Oyunu: Tanışma oyununda katılımcılara “Bir mektup arkadaşı seçmek için kendinizi tanıtan, ahlaki özelliklerinizi içeren ve mektup arkadaşlarınızda aradığınız nitelikleri içeren bir yazı hazırlayın.” denir. Bu süre

1 Bu oyunun hazırlanmasında (Kulaksızoğlu, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2003) Kişisel Gelişim Uygulamaları isimli eserden yararlanılmıştır.

içinde ekteki örnek form grup üyelerine verilir ve onlardan formu doldurmaları istenir. Daha sonra grup üyeleri yazdıkları kâğıtları yakalarına iliştirerek grup içinde beş dakika dolaşır ve bu beş dakikalık süre içerisinde de diğer arkadaşlarının yazmış oldukları kâğıtları okurlar.

3. Programın amaçları ve ilkeleri açıklanır.
4. Grubun devam ettiği süre boyunca grup üyelerinin ve grup rehberinin uyması gereken kurallar anlatılır. Özellikle devam etmeye yönelik kararlılığın bütün zorluklara rağmen olumlu sonuçlar getirdiği belirtilir.
5. Üyelerin grupta yer almasını istedikleri diğer önerileri, kural ve istekleri hazırlanan protokole ilave edilir, bu kurallar da tahtaya yazılır.
6. Grup üyelerinin böyle bir programa katılmadaki amaçlarının ve beklentilerinin neler olduğu sorularak duygu ve düşünceleri alınır.
7. Grup üyelerine araştırmacı tarafından geliştirilen “Değerler Eğitimi Ölçeği” öntest olarak verilir. Ayrıca “Kişisel Bilgi Formu” verilir.
8. Program uygulayıcısı ahlaki değerler eğitimi ile ilgili kavramları açıklar.
 - Ahlak; “İyi ve doğru davranışlar bütünüdür, insanlının uymakla sorumlu oldukları davranışlar ve kurallardır. Ahlak insanların nasıl hareket edeceklerini düzenleyen genel davranışlar bütünüdür.” denir.
 - “Ahlaki değer ise bir davranış veya tutumun kabul edilebilir veya kabul edilemez olduğuna dair inançlardan ortaya çıkan genel kabullerdir. Değer verip önemsememiz ve o doğrultuda davranmaya çalıştığımız ortak insani ilkelerdir.” denir.
 - “Ahlak eğitimi ise insanların genel geçer ahlaki kurallar ve ilkeler bakımından eğitim almaları, onların daha üst seviyeli ahlaki değerleri tanımaları için zemin hazırlayacaktır.” denilir.